

FOIX, J. V. (2004): *Diari 1918*. Estudi i edició de Joan R. Veny-Mesquida. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1000 p. (Biblioteca Filològica, LI).

Qualsevol nova iniciativa d'edició d'un clàssic de la literatura catalana del segle xx, i més encara quan es tracta d'una edició crítica, sempre ha de ser ben rebuda no sols pels lectors sinó també, i especialment en el cas que ens ocupa, pels filòlegs i especialistes en la publicació de textos i en la cura de llibres. Si, a més a més, es tracta d'una obra editada a la Biblioteca Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, aquesta publicació, per l'aval, ja motiva *a priori* una sèrie d'expectatives favorables. Així, de fet, ocorre amb aquesta magnífica edició crítica del *Diari 1918* de J. V. Foix, feta per Joan R. Veny-Mesquida, un llibre idoni per a filòlegs, bibliòfils, literats i lectors i amants de la bona literatura.

Sens dubte J. V. Foix (1893-1987) és un dels poetes més importants de la literatura catalana del segle xx, tant per la seua obra poètica escrita en vers com per l'escrita en prosa. Al llarg de gairebé cinquanta anys l'autor va publicar fragments i llibres pertanyents o derivats d'una gran obra reunida per primera vegada el 1981 al volum titulat *Diari 1918*, un volum que aplegava una part important de l'obra poètica foixiana en prosa publicada entre 1927 i 1972, els materials de la qual s'originaren entre 1909 i 1925. El títol remet, d'una banda, a un diari líric derivat de materials escrits en

«llibretes apaïssades de paper quadriculat amb cobertes d'hule i tinta violàcia, on deixava escrites, sembla que de manera espontània i germinal, notes de diversa índole en forma de pensaments, reflexions, idees, imatges, etc.» («Presentació», p. 7); i, de l'altra, a un any emblemàtic per a l'autor, convertit en focus cronològic de la consagració de la seua producció, per la primera difusió, i l'any de cloenda d'una d'aquestes llibretes que serveix, segons el curador de la nova edició, de font principal per al conjunt del volum que ens ocupa. El *Diari 1918* és, per tant, divers i alhora unitari. Divers per la procedència dels 203 textos que l'integren ja que provenen de diferents obres publicades —més concretament sis—: *Gertrudis* (1927), *KRTU* (1932), *Del «Diari 1918»* (1956), *L'estrella d'En Perris* (1963), *Darrer comunicat* (1970) i *Tocant a mà...* (1972), a més de tres proses provinents de la revista *Hèlix* (1929). Mentre les dues primeres obres i la darrera (la de 1972) contienien una part important de textos pertanyents al diari, les altres tres en canvi provenien íntegrament del diari. Tot plegat es tracta d'uns títols d'una extraordinària importància per l'originalitat dels seus textos, els quals constitueixen, com hem dit, una part important de l'obra poètica en prosa de Foix. Al capdavant tenim un corpus indefugible en el conreu del poema en prosa en la literatura catalana que amb la seua integració en el diari esdevé una obra capital de la literatura catalana del segle xx.

El treball que ens ofereix Joan R. Veny-Mesquida amb la seua edició abraça, d'una banda, l'estudi introductor; de l'altra, l'edició del text, amb uns interessants apèndixs; i finalment, com a complement, el CD d'àudio.

L'extens estudi introductor (fins a la pàgina 190) tendeix a informar i explicar els testimonis i materials que configuren la gènesi i la història dels textos i del volum, al llarg de nou capítols, més un desè d'apèndixs necessaris a l'estudi i un altre, l'onzè, de bibliografia. El primer capítol, en part introductor, revisa la divulgació dels textos durant més de cinquanta anys, la seua procedència i la posterior configuració del volum, en el procés evolutiu existent entre la primera notícia de l'aparició del diari, el 1927, i l'edició primera de 1981. A més a més, hi ofereix un inventari de tots els testimonis dels textos a partir de les parts o llibres de la configuració del diari: «Primers fragments del diari», «Del "Diari 1918"», «L'estrella d'En Perris», «Darrer comunicat» i «Tocant a mà...». També hi té en compte els textos del diari no inclosos a l'edició de l'obra, les recopilacions amb intervenció de l'autor o bé la reproducció en antologies editades amb anterioritat a la mort del poeta. L'ordenació de l'estudi introductor de Joan R. Veny-Mesquida segueix, de fet, aquest itinerari dissenyat en la revisió de la documentació. El segon capítol se centra, primer, en els textos que pertanyen a *Gertrudis* i *KRTU*, tot i que no únicament. Revisa amb detall els testimonis anteriors als llibres esmentats, apareguts a les revistes *Trossos*, *La Revista* i *L'amic de les Arts*, i els testimonis posteriors a la primera edició en llibre, apareguts a *Art*, *La Publicitat*, *Criterion* i *Catalans de 1918*, i a *Serra d'Or*. El tercer capítol se centra en la revisió dels testimonis conservats dels textos del llibre *Del «Diari 1918»*. Així, la fotocòpia d'una de les poques mostres manuscrites conservades del poeta, de dos textos, o la comparació de les versions —dietarística i no— d'un altre text inclòs alhora a *Allò que no diu «La Vanguardia»* i a *Del «Diari 1918»*. També hi revisa les nombroses correccions autògrafes fetes sobre un exemplar de la primera edició del llibre. El capítol següent analitza els materials documentals de *L'estrella d'En Perris* (1963), del qual es té en compte, a més, el mecanoscrit, les gal·lerades, testimonis orals de tres textos i la versió d'un text de la revista *O Figura*.

Especialment rellevant és el capítol cinquè, ja que se centra en la revisió dels textos de les primeres edicions que Foix féu per a la publicació el 1964 de les *Obres poètiques*, a l'editorial Nauta. Cal assenyalar que Joan R. Veny-Mesquida, d'una banda, hi esbrina l'origen d'algunes incorreccions foixianes, i, de l'altra, hi analitza minuciosament la intervenció de Gabriel Ferrater, amic del poeta, qui va elaborar el 1965 un llistat de correccions i de dubtes sobre les errades d'aquestes *Obres poètiques*, que va enviar al poeta. Aquest interessant llistat de Gabriel Ferrater s'hi reproduïx dins l'apèndix, a l'apartat A del capítol desè de l'estudi introductor. El capítol sisè se centra detalladament en els materials de *Darrer comunicat* (1970) i *Tocant a mà...* (1972), des dels primers testimonis (versions a *In memoriam Carles Riba* o a *Homenatge a Joan Prats*), la carpeta amb mecanoscrits més antics i els testimonis impresos filiatos a aquesta carpeta, fins als darrers meca-

noscrits, les primeres edicions i els seus testimonis filiats. El capítol setè revisa les variants dels textos de les antologies posteriors a les primeres edicions, sempre publicades en vida del poeta (així, les seleccions Badosa, *J.V.Foix en els seus millors escrits*, o l'antologia poètica de Proa de 1978). Finalment, els capítols vuitè i novè de l'estudi introductorí són, respectivament, sobre el text base del *Diari 1918* i una mena de recapitulació final. El primer d'aquests dos parteix de la revisió del segon volum de les *Obres completes* de 1979, per veure esmenes d'errors anteriors i variants, i després se centra en la compilació de material per al *Diari 1918*. El novè, en canvi, confirma amb convincentes argumentacions com el *Diari 1918* s'elaborà a partir d'un exemplar del segon volum de les *Obres completes* d'Edicions 62, amb l'increment de les proses provinents d'*Hèlix*, i estableix en estadis com i quan es feren la major part de les revisions i rectificacions per part de l'autor respecte a les versions anteriors dels textos.

Pel que fa a l'edició del volum feta per Joan R. Veny-Mesquida, crítica i anotada, el text proposat i ofert respecta fidelment el de l'única publicació íntegra de l'obra, autoritzada pel poeta en vida, és a dir, la de 1981 d'Edicions 62 en el número 67 de la col·lecció de la MOLC. L'edició acarà el text i l'aparat crític: mentre cada pàgina imparella de l'edició conté el text —amb la pertinent numeració de línies, a la qual remetent les variants i notes—, la pàgina parella equivalent —l'anterior, numèricament— indica els testimonis existents amb totes les variants i hi afegeix anotacions. Respecte al text, les poques regularitzacions o alteracions (de puntuació, de correcció d'errors d'impremta, de restitucions...) sempre van justificades amb indicació dels testimonis que en donen suport. Pel que fa a l'aparat crític i de notes, aquest es pot diferenciar visualment en dos blocs perfectament delimitats per la separació d'una ratlla horitzontal: en el primer bloc o aparat crític, primerament, com a capçalera, hi ha l'establiment, ordenat cronològicament, de tots els testimonis coneguts, dels diferents mecanoscrits i les diverses edicions impreses dels textos. Posteriorment hi trobem el que és l'aparat de variants (tot diferenciant entre aparat genètic o de gestació de la prosa i, si escau, l'aparat evolutiu). El segon bloc o notes introdueix les anotacions que donen informació sobre el context, personatges o indrets; bé justifiquen l'opció triada en l'edició crítica quan se separa del text base; o bé contenen aclariments de relació del text amb d'altres de l'autor i fins i tot alguna referència bibliogràfica escaient per a l'aclariment d'algun aspecte.

Quant a l'apèndix final a l'edició, aquest s'organitza en quatre apartats i completa plenament el conjunt del treball realitzat. El primer inclou sis textos pertanyents al diari que, tanmateix, per algun motiu no van ser inclosos en la publicació de volum. El segon apèndix incorpora dos textos relacionables amb el diari. El tercer ofereix dues versions versificades de textos del diari, amb notables variants. El darrer aplega els proemis o pròlegs que encapçalaven l'edició independent dels volums integrats en el *Diari 1918*, els quals —tret del *Del «diari 1918»*—, van desaparèixer en la integració: evidentment la proposta poètica de l'autor hi queda ben palesa amb aquestes reflexions.

Respecte al CD d'àudio que complementa l'edició, reproduïx els enregistraments coneguts de lectures de textos del *Diari 1918* fetes pel poeta durant els anys seixanta i setanta. Les vint-i-nou lectures o recitats (vint-i-sis textos, tres dels quals són recitats una segona vegada amb algunes alteracions) contenen textos de les sis obres integrades al diari, tot i que majoritàriament provenen de *Darrer comunicat* i *Tocant a mà...*; i activen, mitjançant l'audició, la visió de l'autor posant la seua pròpia veu a la seua obra. És interessant i fins i tot emocionant al llarg dels seus 71 minuts i 39 segons de durada: tot un regal per al seguidors de Foix i per als amants de la bona literatura.

El conjunt de l'edició, per tant, ratifica amb escreix les expectatives favorables que anunciava: un treball acadèmic modelic, fet amb rigor i exhaustivitat, com pertoca a una bona edició crítica i anotada d'importants textos literaris.